

Matematika v 16. a 17. století

Eduard Fuchs

Osobnosti českých dějin 16. a 17. století

In: Jindřich Bečvář (editor); Eduard Fuchs (editor): Matematika v 16. a 17. století. Seminář Historie matematiky III, Jevíčko, 18.8.–21.8.1997. (Czech). Praha: Prometheus, 1999. pp. 54–74.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/401575>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

OSOBNOSTI ČESKÝCH DĚJIN 16. A 17. STOLETÍ

EDUARD FUCHS

V tomto článku uvádíme stručné údaje o významných českých, resp. v Českých zemích působících osobnostech v 16. a 17. století.

ADAM z VELESLAVÍNA Daniel (1546—1599), český humanista, tiskař, překladatel a organizátor kulturní činnosti.

Vystudoval pražskou univerzitu, kde také přednášel historii. Po přiřazení do rodiny pražského tiskaře J. Melantricha přešel v r. 1576 do tchánova podniku.

Vydával především naučnou literaturu, slovníky a učebnice. Jeho jediným vlastním dílem je *Kalendář historický* (1578).

AGRICOLA (Bauer) Georg (1494—1555), německý humanista a lékař, působící rovněž v Čechách.

Studoval v Německu a Itálii, působil v německém Cvikově. Od r. 1527 žil v Jáchymově, odkud odešel v r. 1533 do Saské Kamenice.

Ve svém rozsáhlém díle shrnul především všechny tehdejší znalosti minerálů a znalosti z hornictví a hutnictví.

AUGUSTA Jan (1500—1572), biskup jednoty bratrské.

Výmluvný kazatel, legendární představitel jednoty. Od r. 1548 byl 16 let vězněn na Křivoklátě, vytrvale však odmítal přestoupení ke katolické církvi.

BALBÍN Bohuslav (1621—1688), český jezuita a historik.

Největší český historik období baroka. Od 15 let byl členem jezuitského řádu. Od r. 1639 studoval v Praze historii, v r. 1642 provázal po Čechách jednu z nejvýznamnějších jezuitských autorit, španělského jezuitu Rodriga Arriagu, který přišel do Prahy přednášet teologii.

V r. 1649 byl vysvěcen na kněze a vyučoval na řadě českých škol. V r. 1661 však musel výuku ukončit, pravděpodobně pro nějaký mravnostní poklesek. Od té doby se intenzívně věnoval historii.

Jeho nejznámějším dílem je *Obrana jazyka slovanského, zvláště českého*, které však vyšlo tiskem až v r. 1775 (latinsky), česky dokonce až v r. 1869.

BARTOŠ PÍSAŘ (asi 1470—1535), český kronikář, autor díla *Knihy o pozdvižení jedněch proti druhým v obci pražské*, známého pod stručným názvem *Kronika pražská*.

BAYER Pavel Ignác (kolem 1656—1733), český barokní architekt.

Hlavní díla: kostel na Chlumku u Luže (1690—1696) a zámek Ohrada u Hluboké (1708—1713).

BECKOVSKÝ Jan František (1658—1725), český katolický kněz, spisovatel a historik, jeden z následovníků B. Balbína.

Studoval historii ve Vídni. Nejvýznamnějším dílem je *Poselkyně starých příběhův českých*.

BENDL Jan Jiří (kolem 1620—1680), český barokní sochař a řezbář německého původu, tvůrce českého sochařství té doby.

Nejdůležitější prací byl *mariánský sloup* (1650), který byl umístěn na pražském Staroměstském náměstí. (Stržen a zničen byl v r. 1918). Vyzdobil průčelí pražského kostela sv. Salvátora aj.

BLAHOSLAV Jan (1523—1571), český spisovatel, pedagog, překladatel, biskup jednoty bratrské.

Studoval v Německu a Švýcarsku, v r. 1557 se stal jedním ze čtyř biskupů jednoty bratrské se sídlem v Ivančicích u Brna. Usiloval dlouhodobě o zvelebení českého jazyka. Vrcholem tohoto snažení byl jeho překlad *Nového zákona*, který se stal součástí *Bible Kralické*. Známy je též jeho spis *Filipika proti misomusům* (1576) o významu vzdělání.

BRANDL Petr Jan (1668—1735), český barokní malíř.

Prožil bouřlivý život. Střídal práci v bohatých kláštřích s pobytem v pochybných krčmách a vězeních. Opustil rodinu a celý život se úspěšně vyhýbal vyživovacím povinnostem ke svým třem dětem.

Jako malíř — byť bez přímého kontaktu se světovým vývojem — byl geniální. Zanechal více než 60 obrazů a množství kreseb. Nejpropracovanější díla jsou v Manětíně, v kostele sv. Markéty v Praze-Břevnově a ve Smiřicích.

BRÍKČÍ z CIMPERKA (z Cimberka) (16. stol.), český zvonář, nejznámější pražský kovolijec všech dob.

Vlastnil zvonářskou dílnu v dnešní Jungmannově ulici, v níž odlil asi 80 zvonů pro střední Čechy.

BRUS z MOHELNICE Antonín (1518—1580), pražský arcibiskup.

Usiloval o navrácení utrakvistů do katolické církve a proto prosazoval povolání přijímání pod obojí.

BUDOVEC z BUDOVA Václav (1551—1621), český šlechtic, spisovatel a česko-bratrský politik.

Dlouhá léta strávil na cestách po Evropě, poté působil sedm let v diplomatických službách v Turecku. Vystupoval velmi důrazně proti pronásledování nekatolíků, v r. 1618 patřil k předním postavám stavovského povstání. Po Bílé hoře byl popraven na staroměstském popravišti.

BUQUOUY de LONGUEVAL Karel Bonaventura hrabě (1571—1621), brabantský šlechtic a císařský vojevůdce.

V r. 1618 byl požádán císařem Matyášem o potlačení stavovského povstání. Byl jedním z velitelů vítězných vojsk v bitvě na Bílé hoře 8. 11. 1620.

CAMPANUS VODŇANSKÝ Jan (1572—1622), český básník, rektor Karlovy univerzity.

Oblíbený učitel pražské univerzity, autor formálně dokonalých básní a četných překladů. Byl přívržencem kališnictví, ve snaze zachránit univerzitu však po bitvě na Bílé hoře přestoupil ke katolicismu.

Jeho osud románově zpracoval Zikmund Winter (*Mistr Campanus*).

CARATTI Francesco (mezi 1615 až 1620—1677), vlašský stavitel usedlý v Čechách.

Nejvýznamnější pražskou stavbou je *Černínský palác*, dnes sídlo ministerstva zahraničí.

CAROLIDES Jiří (Carolides a Carlsperga Georgius) (1569 —1612), český básník.

Vystudoval pražskou univerzitu, ve své době byl považován za jednoho z nejlepších básníků Rudolfova dvora.

ČERNÍN z CHUDENIC Diviš (asi 1565—1621), český šlechtic, jediný katolík mezi popravenými při staroměstské exekuci.

Za vinu se mu kladlo, že v r. 1618 vpustil na Hrad české stavy a umožnil tak defenestraci. Skutečná příčina jeho popravy však není zcela jasná.

ČERNÝ-NIGRANUS Jan (1500 až 1510—1565), český historik, biskup jednoty bratrské.

Založil tradici bratrského dějepiscectví, které zaniklo až společně s jednotou po Bílé hoře. Většina jeho vlastních děl se nedochovala.

DAČICKÝ z HESLOVA Mikuláš (1555—1626), český spisovatel.

Žil převážně v Kutné Hoře. Ve svých *Pamětech* sepsal události z let 1575—1626.

DIENZENHOFER Kryštof (1655—1722), ně-

mecký barokní stavitel usazený v Čechách.

Působil v Čechách od 80. let 17. století. Znamější byl jeho syn Kilián Ignác (1689—1751), který také dokončil nejvýznamnější Kryštofovu stavbu — *chrám sv. Mikuláše* v Praze na Malé Straně.

z DIETRICHŠTEJNA František (1570—1636), moravský šlechtic, kardinál a biskup olomoucký, nejvýznamnější představitel protireformační politiky na Moravě v období stavovského povstání (1618-20).

Byl vychován jezuity ve Španělsku a v Itálii, v 29 letech se stal olomouckým biskupem a přišel na Moravu, kterou vůbec neznal. Naučil se však česky a významně přispěl k rozkvětu katolické církve na Moravě.

Zasloužil se o to, že se v r. 1618 Morava nepřipojila k českému povstání. Po vítězství opozice byl v r. 1619 vypovězen a uprchl do Vídně.

DUBRAVIUS Jan (asi 1486—1553), český humanista, olomoucký biskup. Patřil k předním latinským humanistům v českých zemích. Autor kroniky *Dějiny království českého* (1552).

FAUST Johannes (kolem 1480—před 1540), německý učenec a čaroděj.

V údajích o něm lze jen obtížně rozlišovat mezi pravdou a legendami. Právě jeho „pražská“ epizoda patří mezi ty, které nejsou spolehlivě doloženy.

Ačkoliv se dodnes ukazuje na pražském Karlově náměstí *Faustův dům*, „stál“ tento dům původně na Starém Městě v dnešní Melantrichově ulici a na Karlovo náměstí se „přestěhoval“ až po jeho zboření. Jedním z důvodů právě této adresy bylo asi to, že v domě na Karlově náměstí skutečně žil alchymista Edward Kelley.

FERDINAND I. (1503—1564), český a uherský král, římskoněmecký císař z rodu Habsburků.

Syn německého Habsburka Filipa Sličného a španělské princezny Juany Šílené, byl prvním Habsburkem na českém trůnu. Vyrůstal ve Španělsku, v r. 1521 se oženil s Annou, sestrou českého krále Ludvíka Jagellonského.

V r. 1526 byl zvolen českým králem a v krátké době stabilizoval zemi po slabé vládě Jagellonců. V r. 1545 prosadil dědické nároky své rodiny na český trůn. Před smrtí rozdělil vládu v rakouských zemích mezi své tři syny. Českým, uher-

ským a římským králem (a později císařem) se stal Maxmilián.

FERDINAND II. (1578—1637), český a uherský král, římskoněmecký císař z rodu Habsburků.

Byl synem arcivévody Karla Štýrského a Marie Bavorské, vnukem císaře Ferdinanda I. a bratrancem císařů Rudolfa a Matyáše.

Českým králem se stal v r. 1617 po smrti bezdětného krále Matyáše.

Ačkoliv byl v osobním životě údajně mírný a laskavý, jako panovník byl krutý a tvrdý.

V průběhu stavovského povstání byl 26. srpna 1619 trůnu zbaven a českým králem byl zvolen Fridrich Falcký. Po bitvě na Bílé hoře se však na český trůn vrátil. Dal popravit 27 českých šlechticů, zkonfiskoval majetek většině české šlechty a zahájil tvrdou rekatolizaci.

V průběhu třicetileté války se dostal do sporu se svým vrchním velitelem Albrechtem z Valdštejna, kterého nechal v r. 1634 zavraždit. V separátním míru v r. 1635 okleštil bez souhlasu stavů země Koruny české o Horní i Dolní Lužici.

FERDINAND (II.) TYROLSKÝ (1529—1595), rakouský arcikníže, místopředseda v Čechách.

Druhorozený syn krále Ferdinanda I. Habsburského, mladší bratr krále Maxmiliána (II.) Otec ho poslal do Čech, kde sám nerad pobýval. Zaslouhou Ferdinanda Tyrolského se Praha stala ještě před Rudolfem II. vyhlášeným kulturním centrem.

Podle jeho vlastního návrhu byl postaven v oboře na Bílé hoře lovecký zámek *Hvězda*.

FERDINAND III. (1608—1657), český a uherský král, římskoněmecký císař z rodu Habsburků.

Druhorozený syn krále Ferdinanda II. a Marie Anny Bavorské. (Jejich prvorozený syn Jan Karel zemřel jako čtrnáctiletý.) Po zavraždění Albrechta z Valdštejna se stal vrchním velitelem, po smrti otce v r. 1637 se stal českým králem. V r. 1648 uzavřel *vestfálský mír*.

V r. 1654 spojil Karolinum s klementinskou kolejí v jedinou univerzitu Karlo-Ferdinandovu. V témže roce zemřel jeho nejstarší syn Ferdinand IV. Proto se příštím českým králem stal druhorozený Leopold.

FRIDRICH V. FALCKÝ (1596—1632), český král, falcký kurfiřt z rodu Wittelsbachů.

Do historie vešel jako „zimní král“, protože v Čechách vládl jen jedinou zimu. Stal se „králem z nouze“, protože po sesazení Ferdinanda II. v r. 1619 nebylo dost uchazečů o český trůn.

Jako král byl slabý a lehkovážný. V den bitvy na Bílé hoře pořádal hostinu pro anglické diplomaty, po bitvě opustil Prahu. Českým králem byl pak uznáván jen českou emigrací.

FRUWEIN z PODOLÍ Martin (?—1621), pražský měšťan, jeden z neaktivnějších účastníků českého stavovského povstání.

Působil v Praze jako advokát. Stal se členem jednoty bratrské. Protihabsburské přesvědčení ho přivedlo k účasti ve stavovské opozici. Byl jediným zástupcem měšťanstva při přípravách defenestrace místodržitelů Slavaty a Martinice. Po bitvě na Bílé hoře byl mučen, vězněn a odsouzen k smrti.

HÁJEK z HÁJKU Tadeáš (1525—1600), český lékař a přírodovědec, největší český vědec 16. století.

Studoval ve Vídni, Praze, Bologni a Miláně. Po ukončení studií krátce učil v Praze matematiku (1554—1555). Poté se věnoval lékařské praxi, připravil k vydání proslulý Matioliho *Herbář*; přispěl k vybudování českého botanického názvosloví.

Později se věnoval astronomii. Jeho zásluhou do Prahy přišel Tycho Brahe i J. Kepler.

HÁJEK z LIBOČAN Václav (konec 15. stol.—1553), český kronikář.

Původně kališník, později katolický kněz a kazatel na pražské Malé Straně. Během doby však byl postupně zbavován církevních funkcí pro pletichaření a neplnění povinností.

Je autorem proslulé *Kroniky české*, pro niž

shromáždil velké množství pramenů, současně však nezřídka popustil uzdu své fantazii, takže vytvořil spíše literární než dokumentární dílo. Tato kronika byla dlouhá desetiletí velmi oblíbená, v 19. století však převládalo výrazně negativní hodnocení.

HARANT z POLŽIC a BEZDRUŽIC Kryštof (1564—1621), český šlechtic, učenec, cestovatel a umělec.

Dlouhé roky marně usiloval o proniknutí k císařskému dvoru. V r. 1593 vstoupil do armády a bojoval 5 let v Uhrách proti Turkům. Poté cestoval (*Cesta z království českého do Benátek, odtud po moři do země Svaté* (1608).

Do politického života výrazně nezasahoval, na počátku stavovského povstání se k němu připojil, k vůdcům však nepatřil. Po bitvě na Bílé hoře ho zatkł Albrecht z Valdštejna a při staroměstské exekuci byl popraven.

z HARRACHU Arnošt Vojtěch hrabě (1598—1667), pražský arcibiskup a kardinál. Představitel umírněného křídla katolické církve.

HASIŠTEJNSKÝ z LOBKOVIC Bohuslav (asi 1461—1510), český šlechtic a humanistický spisovatel.

Nejproslulejší z našich humanistů jagellonské doby; psal latinou. Ve své době dosáhl evropské proslulosti, jeho postoj k národu však byl silně kritický až přezíravý.

HEINSCH Jan Jiří (1647—1712), český barokní malíř, nejpłodnější následník K. Škréty. Autor výzdoby v několika pražských kostelech.

HOLLAR Václav (1607—1677), český grafik (na obr.).

Již v mládí opustil Prahu a pracoval v řadě evropských zemí, posledních 25 let působil v Londýně. Do Prahy se vracel jen příležitostně při svých cestách. Nejznámější dílo: *Pohled na Prahu* (1649).

JÄCKEL Matěj (Matouš) Václav (1655—1738), lužický barokní sochař působící v Čechách.

sv. JAN SARKANDER (1576—1620), český světec, katolický kněz. Po vysvěcení působil v Holešově. Zemřel na následky mučení po zajetí protestanty. Prohlášen za svatého papežem Janem Pavlem II. v r. 1995.

JESSENIUS (Jesenský) Jan (1566—1621), lékař, filozof a politik slovenského původu.

Studoval ve Wittenbergu, Lipsku a Padově. Doktorský diplom získal v Praze. V r. 1600 navštívil v Praze svého přítele Tychona Brahe a provedl zde první veřejnou pitvu. V Praze žil v letech 1602-1608 a trvale pak od r. 1617, kdy byl zvolen rektorem univerzity.

Angažoval se ve stavovském povstání. Při staroměstské exekuci byl popraven.

KAPLÍŘ ze SULEVIC Kašpar (1535—1621), český šlechtic.

Radikální stoupenec Lutherův, příslušník protihabsburské opozice.

Byl nejstarším popraveným při staroměstské exekuci (86 let).

KELLEY Edward (1565—1594), anglický lékárník a alchymista.

Činný na dvoře Rudolfa II. v Praze. Byl velkým oblíbencem Rudolfa II., na jehož dvoře působil od r. 1588.

KLATOVSKÝ z DALMAN-HORSTU Ondřej (asi 1504—po 1547), český pedagog, autor učebnic.

Autor nejstarší známé české učebnice aritmetiky *Nové knížky vo počtech na cifry a liny* (1530, 1558).

KLAUDYÁN Mikuláš (?—1521/1522), český tiskař a kartograf.

Sestavil a vytiskl první mapu Čech (1517).

KOMENSKÝ Jan AMOS (1592—1670), poslední biskup jednoty bratrské, pedagog a vědec, jeden z mála Čechů, jehož zná celý kulturní svět.

Od r. 1628 žil v emigraci, nejdříve v polském Lešně (do r. 1656) a poté v Amsterdamu. Tam vyvrcholila jeho vědecká a literární činnost. Hlavní díla: *Svět v obrazech*, *Brána jazyků otevřená*, *Labyrint světa a ráj srdce*, *Velká didaktika*, *Kšaft umírající jednoty bratrské*, *Obecná porada o nápravě věcí lidských*.

KORNELÍN ze VŠEHRD Viktorin (kolem 1460—1520), český právník a humanista.

Přednášel na artistické fakultě v Praze, kde byl i děkanem. V r. 1487 se stal úředníkem u zemských desek; tento úřad posléze vedl. Hlavní práce: *O právech, súdiech i dskách země České knihy devatery*.

KOZINA-SLADKÝ Jan (1652—1695), český sedlák, představitel chodského povstání.

Až do r. 1692, kdy vypuklo chodské povstání, řadový sedlák. Jeho zápas s Wolfem Maxmiliánem Lammingenem z Albeneuthu je znám z románového zpracování Aloise Jiráska.

KRČÍN z JELČAN a SEDLČAN Jakub (asi 1535—1604), proslulý český rybníkář.

Vybudoval jihočeskou rybníční soustavu, byl tvrdý a bezohledný k sobě i k poddaným a tak se netěšil velké oblibě.

KUTHEN ze ŠPRINSBERKU Martin (asi 1510—1564), český básník a humanista.

Jako vychovatel v rodině českého šlechtice Zdeňka Lva z Rožmitálu procestoval řadu evropských zemí. Hlavním dílem je v jeho době velmi oblíbená *Kronika o založení země české a obyvatelích jejích* (1539), v níž o dva roky předstihl V. Hájka z Libočan.

LANGER Josef (1650—1711), český piaristický matematik a astronom. Při astronomických pozorováních sestrojil tabulky pohybu Slunce a planet.

LEOPOLD I. (1640—1705), český a uherský král, římskoněmecký císař z rodu Habsburků.

Byl druhorozeným synem císaře Ferdinanda III. a Marie Anny Španělské. Původně měl být duchovním, po smrti svého staršího bratra Ferdinanda IV. se však stal následníkem trůnu a od r. 1656 byl českým králem.

Neuměl česky a německy hovořil jen špatně, u dvora se hovořilo italsky. K vládnutí neměl předpoklady. Jeho funkční období bylo vyplněno válkami s Turky a ke konci i s Francií a Čechy postupně upadaly.

z LICHTENŠTEJNA Karel kníže (1569—1627), moravský šlechtic, jedna z ústředních postav a vykonavatelů pobělohorské politiky v Čechách. Mimořádně schopný a bezohledný politik proslulý nedostatkem charakteru.

z LOBKOVIC Jiří Popel (asi 1551—1607), český šlechtic a politik. Zastával řadu vysokých funkcí u dvora císaře Rudolfa II. Za pikle proti němu byl však v r. 1594 odsouzen k trestu smrti, který mu byl později změněn v doživotí.

z LOBKOVIC Polyxena (Polexina) (1567—1542), česká šlechtična.

Dcera Vratislava z Pernštejna, proslavená svou krásou a důvtipem.

Její prvním manželem byl Vilém z Rožmberka, po jeho smrti se provdala za nejvyššího kancléře Českého království Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic.

Pražským karmelitánům věnovala proslulou sošku pražského Jezulátka.

z LOBKOVIC Václav Eusebius, vévoda zaháňský (1609—1677), český šlechtic a politik.

Zastával funkci prvního ministra za císaře Leopolda I. Jako stoupenec Francie upadl v nemilost u španělské větve Habsburků. Nakonec byl zatčen a internován.

z LOBKOVIC Zdeněk Vojtěch Popel kníže (1568—1628), český šlechtic. Nejvyšší kancléř Českého království, světská hlava českých katolíků. V r. 1618 unikl defenestraci jen díky své nepřítomnosti. Jeho vliv po Bílé hoře postupně klesal.

LOMNICKÝ z BUDČE Šimon (1552—asi 1622), český spisovatel (zvaný též **Žebrák**). Ve své době patřil k neplodnějším a nejnámějším básníkům.

LÖW Jehúda (kolem 1520—1609), židovský rabín a učenec.

Proslul jako velký znalec talmudu, vynikal i v astronomii a matematice, byl velkým přítelem Tychona Brahe. Dnes je jeho jméno spojeno především s údajným vytvořením umělé bytosti — *Golema*.

LUDVÍK JAGELLONSKÝ (1506—1526), český a uherský král.

Syn Vladislava Jagellonského byl již jako tříletý korunován českým králem. Zahynul po prohrané bitvě s Turky u Moháče. Jím vymřela dynastie Jagellonců a na český trůn nastoupili Habsburkové.

LUKÁŠ PRAŽSKÝ (kolem 1460—1528), český teolog, biskup jednoty bratrské, jeden z jejích nejvýznamnějších představitelů.

Byl velmi plodným literárním autorem, napsal přes sto bohosloveckých spisů.

MARCI z KRONLANDU Jan Marek (1595—1667), český přírodovědec a filozof, největší český přírodovědec 17. století.

Byl opravdovým polyhistorem, tvůrčím způsobem zasáhl například do fyziky, lékařství, filozofie a astronomie.

Vystudoval v Olomouci filozofii a teologii a poté ještě v Praze medicínu. Stal se jediným profesorem pražské lékařské fakulty. Má světové prvenství v oboru optiky v popisu nejrůznějších jevů.

z MARTINIC Jaroslav Bořita hrabě (1582—1649), český šlechtic.

Tento vzdělaný, nesnášenlivý a útočný katolík do našich dějin vešel především jako „oběť“ pražské defenestrace dne 23. 5. 1618, kdy byl jako královský místodržící společně s V. Slavatou a písařem Filipem Fabriciem vyhozen z okna Pražského hradu.

Vyvázl však bez poranění a po Bílé hoře se vrátil do Čech a postupně zastával řadu vysokých funkcí.

MATYÁŠ (1557—1619), český a uherský král, římskoněmecký císař z rodu Habsburků.

Třetí syn císaře Maxmiliána II., ctižadostivý a všestranně průměrný, neměl původně naději na výraznější uplatnění. Otec stanovil svým jediným nástupcem nejstaršího syna Rudolfa a na Rudolfovi ponechal, co svým bratrům přenechá.

Matyáš se sice nijak neosvědčoval, avšak po smrti staršího bratra Arnošta (1595) se dožadoval, aby ho Rudolf jmenoval svým nástupcem a postupně na Rudolfa stále důrazněji útočil zejména kvůli jeho stále zjevnější duševní poruše.

Králem se stal po vynucené Rudolfově abdikaci v r. 1611.

MAXMILIÁN II. (1527—1576), český a uher-
ský král, římskoněmecký císař z rodu Habsbur-
ků.

Prvorozený syn Ferdinanda I. Habsburského a
Anny Jagellonské se ujal vlády po smrti otce v r.
1564. Relativně liberální panovník zemřel v ne-
celých 49 letech. Svým jediným nástupcem
jmenoval syna Rudolfa.

MELANTRICH ROŽDALOVSKÝ z AVENTINA Jiří (asi 1511—1580),
český tiskař a nakladatel.

Studoval v Praze, pak působil několik let v Norim-
berku a Basileji. Po návratu domů vybudoval velký
tiskařský a nakladatelský podnik. Jeho ediční poli-
tika byla promyšlená, tiskařská kvalita vydávaných
prací byla mimořádná.

Jeho pokračovatelem se stal Daniel Adam z Vele-
slavína.

MICHNA z OTRADOVIC Adam (asi 1600—1676), český básník, varha-
ník a hudební skladatel.

Je autorem tří sbírek písní na vlastní české básnické texty mimořádné kvali-
ty, z nichž mnohé zlidověly. Některá jeho klasická hudební díla se hrají do-
dnes.

MYDLÁŘ Jan (1572—1664), pražský kat.

Zakladatel proslulé pražské katovské rodiny, vykonavatel staroměstské exe-
kuce 21. 6. 1621, při níž popravil 27 představitelů českého stavovského po-
vstání.

ORSI de ORSINI Giovanni Domenico (1633—1679), český barokní ar-
chitekt a stavitel italského původu.

Hlavní díla: kostel v Telči, karmelitánský klášter a Kolovratský palác na Sta-
rém Městě v Praze.

z **PERNŠTEJNA Vilém (1490—1534)**, český šlechtic, nejvýraznější osob-
nost rodu Pernštejnů.

Původně přívrženec Jiřího z Poděbrad postupně přešel na stranu krále Matyáše. Po roce 1514 byl nejvyšším hofmistrem Českého království. Nábožen-
sky byl liberální.

z PERNŠTEJNA Vojtěch (1490—1534), český šlechtic, syn Viléma z Pernštejna.

Přítel krále Ludvíka Jagellonského, po jehož smrti se dokonce uvažovalo o Vojtěchově kandidatuře na krále.

PREISS František (kolem 1660—1712), český barokní sochař, autor mo-
numentálních soch českých patronů v chrámu sv. Víta v Praze (1696).

PRUSINOVSKÝ Vilém (1534—1572), moravský šlechtic, olomoucký biskup, představitel katolické protireformace (na obr.).

REJSEK Matěj (kolem 1445—1506), český kame-
ník a stavitel, podílel se např. na dostavbě chrámu
sv. Barbory v Kutné Hoře.

RIED Benedikt (asi 1454—1534), německý architekt a stavitel usazený
v Čechách.

Vrchní architekt krále Vladislava Jagellonského, stavitel *Vladislavského sálu*
na Pražském hradě.

**RODOVSKÝ z HUSTIŘAN a na NEZNÁŠOVĚ Bavor mladší (asi
1526—1592)**, český šlechtic, nejvýraznější představitel české alchymie
v období jejího roz-květu.

ROSA Václav (asi 1620—1689), český právník, filolog a básník, jeden
z prvních tzv. brusičů českého jazyka, jejichž nová slova se však naštěstí
neujala.

z **ROŽMBERKA Petr Vok (1539—1611)**, český šlechtic, dobře známý z nadneseného literárního a filmového zpracování.

Na rozdíl od staršího bratra Viléma byl ctitel umění, vína a žen. Nezastával žádné úřady, udržoval však styky s řadou představitelů protestantské Evropy.

z **ROŽMBERKA Vilém (1535—1592)**, český šlechtic, politik a diplomat.

Představitel tolerantních katolíků, neobyčejně střidmý a obecně vážený. Zastával významné funkce ve službách císařů Ferdinanda I., Maxmiliána II. a Rudolfa II.

z **ROŽMITÁLU Zdeněk Lev (asi 1460—1535)**, český šlechtic.

Zasloužil se významně o nástup Habsburků na český trůn.

RUDOLF II. (1552—1612), český a uherský král, římskoněmecký císař z rodu Habsburků.

Podivín s nevypočitatelnými reakcemi, sběratel umění a obdivovatel vědy i pavědy, osobnost vzpírající se jednoznačnému hodnocení.

Prvorozený syn císaře Maxmiliána II. a Marie Habsburské. Vychován byl ve Španělsku. Na český trůn usedl po otcově smrti v r. 1576.

Od r. 1580 se u něho začala projevovat duševní choroba, která plně propukla v r. 1598. Od počátku 17. století musel o trůn bojovat s bratrem Matyášem. Rudolf s obavy před bratrem podepsal tzv. *Rudolfův majestát* (1609), uzákoňující náboženskou svobodu v Čechách. Přesto musel

v r. 1611 abdikovat.

SKÁLA ze ZHOŘE Pavel (1583—asi 1640), český právník a historik.

Autor desetisvazkové *Historie církevní*, na níž pracoval v exilu. Tento přehled světových dějin nalezl až F. Palacký v r. 1825 v Duchcově.

SLAVATA z CHLUMU a KOŠUMBERKA Vilém (1572—1652), český šlechtic a politik.

I jméno V. Slavaty je v českém povědomí, podobně jako jméno Martinicovo, zapsáno jako jméno aktéra vyhození z okna při pražské defenestraci 23. 5. 1618.

Slavata, původně horlivý přívrženec kalicha, se po r. 1597 stal horlivým katolíkem. Jako jeden z mála se postavil i proti Rudolfovu Majestátu (1609).

Při defenestraci utrpěl těžší zranění, v r. 1628 byl jmenován nejvyšším kancléřem Českého království. V posledních letech života (1637-1651) napsal čtrnáctisvazkové dílo o českých dějinách.

SMIŘICKÝ ze SMIŘIC Albrecht Jan (1594—1618), český šlechtic, nejzámožnější šlechtic své doby, aktivní účastník pražské defenestrace (na obr.).

SPORCK (Špork) František Antonín hrabě (1662—1738), český šlechtic, nejpopulárnější osobnost barokních Čech.

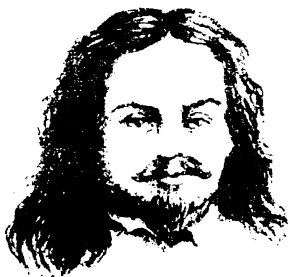
Notorický sudič, mecenáš umění, odpůrce jezuitů, vystudoval v Praze práva. Cestoval po Evropě, o funkce příliš nestál, zakládal zámky (*Kuks*), paláce, kláštery apod. Vlastnil obrovskou knihovnu, otevřel první operu v Čechách, soudil se s jezuiti, jimiž byl obviněn z kacířství. Obdržel však jen mírný trest.

SPRANGER Bartolomeus (1546—1611), nizozemský malíř působící v Čechách.

Mimořádně talentovaný malíř namaloval četná díla pro Rudolfovu sbírku, která však byla rozprodána do celé Evropy.

STRADA z ROSBERGU (Starší) Ottavio (asi 1550—1621), antikvář císaře Rudolfa II.

Po otci byl původem Ital nebo Nizozemec. Společně s otcem také katalogizoval (ne příliš horlivě) Rudolfovy sbírky. V r. 1607 se práce u dvora vzdal.

ŠKRÉTA Karel (1610—1674), český malíř, jedna z největších osobností českého malířství. Autor skvělých portrétů i monumentálních maleb (Týnský chrám, sv. Mikuláš na Malé Straně aj.)

ŠLIK Jáchym Ondřej hrabě (1569—1621), český šlechtic a politik.

Zapojil se do svolání sněmu opozičních stavů, byl přítomen defenestraci apod. Nehrál sice prvořadou roli, při staroměstské exekuci však byl popraven jako první.

THURN Jindřich Matyáš (1567—1640), český šlechtic, politik a vojevůdce.

Sehrál prvořadou roli ve stavovském povstání v r. 1618. V r. 1619 se zasloužil o připojení Moravy k českému povstání. Po bitvě na Bílé hoře emigroval a až do konce života se věnoval protihabsburskému odboji.

TRČKA z LÍPY Adam Erdmann (??—1634), český šlechtic.

Sloužil v armádě svého švagra Albrechta z Valdštejna a postupně se stal jeho důvěrníkem. Byl spolu s Valdštejnem 25. 2. 1634 v Chebu zavražděn.

z VALDŠTEJNA Albrecht Václav Eusebius (1583—1634), český šlechtic a vojevůdce.

Po relativně nezajímavém mládí byl v době českého stavovského povstání (1618) jmenován plukovníkem jednoho ze tří moravských pluků, které měly chránit neutralitu Moravy. V květnu 1619 se v Olomouci zmocnil plukovní pokladny a uprchl s ní i s částí pluku do Vídně.

Po Bílé hoře projevoval v císařské armádě velké organizační schopnosti a současně podnikavě zvětšoval svůj majetek. V r. 1622 byl jmenován zemským velitelem Čech a byl povýšen na hraběte, o rok později dokonce na knížete a v r. 1625 na vévodu. V tomto roce již potřetí císaři nabídl, že pro něj na vlastní náklady vybuduje armádu. Císař konečně přijal a jmenoval ho vrchním velitelem. Tato armáda brzy měla 100 000 mužů.

V příštích letech dosáhl řady vítězství (proti dánským a nizozemským vojskům), byl jmenován admirálem Baltského moře apod.

Současně mu však přibývalo nepřátel. Na jejich naléhání ho císař v r. 1630 odvolal.

Valdštejn navázal spojení s českou emigrací a tajně vyjednával se švédským králem, v té době ho však císař znovu požádal, aby se ujal velení armády. V r. 1631 Valdštejn přijal, v r. 1632 obsadil Prahu a poté celé Čechy. Nepřerušil však svá jednání se Švédy.

Česká emigrace mu dokonce nabízela českou korunu, pokud vystoupí proti Habsburkům. Valdštejn však překvapivě odmítl.

Od r. 1633 Valdštejn ztrácel fyzické i psychické síly, na počátku r. 1634 ho císař odvolal a nakonec vydal i příkaz k jeho zavraždění.

VEJVANOVSKÝ PAVEL Josef (asi 1640—1693), český skladatel, autor mnoha skladeb, z nichž mnohé se dodnes hrají.

VLADISLAV II. JAGELLONSKÝ (1456—1516), český a uherský král.

Nejstarší syn polského krále Kazimíra IV. byl ve svých 15 letech v r. 1471 zvolen českým králem. Polský jagellonský dvůr si tehdy představoval, že České království se stane „odkladištěm“ druhorozených synů polských králů.

Vladislav byl slabý a nerozhodný, jeho období však bylo dobou relativního klidu. Jagelonci přitom postupně v soupeření s Habsburky ztráceli své pozice. Vladislav souhlasil

se svatbou svých dětí Ludvíka a Anny s vnuky císaře Maxmiliána a připravil tak půdu pro nástup Habsburků na český trůn.

VRATISLAV z MITROVIC Václav (1576—1635), český šlechtic, autor známého cestopisného díla, v němž popisuje svou cestu s poselstvem Rudolfa II. do Cařihradu, kde byl zatčen a strávil několik let ve vězení a na galériích. Knihu napsal v r. 1599, tiskem však vyšla až v r. 1777.

ZALUŽANSKÝ ze ZALUŽAN Adam (kolem 1555—1613), český botanik a lékař, autor první české (latinsky psané) botanické práce *Tři knihy bádání o rostlinách* (1592).

ze ŽEROTÍNA Karel Starší (1564—1636), moravský šlechtic a politik. Všestranně mimořádná osobnost v českých zemích v době předbělohorské, významná postava moravské zemské politiky. Vzdělaný, charakterní politik s velkým rozhledem. V r. 1599 byl proti němu zinscenován proces, v němž se měl obhájit proti nařčení ze zlehčování císařského majestátu. V procesu zvítězil, stáhl se však do ústraní a do politiky se vrátil až v době rozkolu mezi císařem Rudolfem a jeho bratrem Matyášem. Postavil se důrazně proti Rudolfovi a situace vyústila v dočasné odtržení Moravy od Čech. V r. 1618 prosadil neutralitu Moravy, po vítězství opozice v r. 1619 byl držen v domácím vězení. Po bitvě na Bílé hoře pomáhal uprchlíkům a v r. 1629 dobrovolně odešel do exilu.

ze ŽEROTÍNA Ladislav Velen (1579—asi 1638), moravský šlechtic, vůdce moravských povstaleckých stavů. Měl hlavní zásluhu na připojení Moravy k českému stavovskému povstání. Od r. 1621 žil v emigraci.